

ОРЛОВ СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ

**СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.06.01 – “Економіка підприємства і
організація виробництва”

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

58

00751739 (W)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському державному економічному університеті
Міністерства освіти.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор,
академік АН України

Алдохін Іван Павлович

Харківський державний економічний університет,
зав.кафедрою

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
академік АН України

Яковлев Анатолій Іванович

Харківський державний політехнічний університет,
зав.кафедрою

кандидат економічних наук, доцент

Мірошников Володимир Іванович

Харківський державний економічний університет,
зав.кафедрою

Провідна установа – Харківський державний університет, кафедра економіки,
планування та прогнозування, Міністерство освіти,
м.Харків.

Захист відбудеться "13" листопада 1997 року о 13⁰⁰ годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.055.01 у Харківському
державному економічному університеті за адресою: 310001, м.Харків,
пр.Леніна, 9-а.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного
економічного університету за адресою: 310001, м. Харків, пр. Леніна, 9-а.

Автореферат розісланий "10" листопада 1997 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Дороніна М.С.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1. Актуальність теми. Вихід економіки України з кризи неможливий без поліпшення інвестиційного клімату, активізації інвестиційної діяльності підприємств.

У 1996 р. інвестиції в народному господарстві України зменшилися в 4,5 рази у порівнянні з 1990 р., а в машинобудуванні – в 9,5 разів. За цей же період обсяг інвестицій в Харківській області скоротився в 6,3 рази, а по об'єктах виробничого призначення – в 7,8 рази. Скорочення розміру інвестицій по Харківській області здійснюється більш швидкими темпами, ніж в середньому по Україні. Спад інвестицій випереджає падіння обсягу промислового виробництва. Так, за 1996 р. обсяг промислового виробництва в області зменшився на 18,8% у порівнянні з 1995 р., а інвестиції – на 25%. Промисловими підприємствами області в 1996 р. засвоєно на 20,5% менше нових видів продукції, ніж в 1995 р. За даними Міністерства статистики України в 1996 році з 100 підприємств, що були досліджені, тільки кожне п'яте здійснювало інвестиції і впроваджувало нові технологічні процеси.

Одна з причин такого становища полягає в тому, що відсутня ефективна система стимулювання інвестицій як на рівні окремих підприємств, так і на рівні держави. Внаслідок відсутності обґрунтованої амортизаційної політики, затримок у проведенні індексації основних фондів, застосування значно занижених індексів розміри амортизаційних відрахувань підприємств становили суми, що в десятки разів менші за необхідні для відшкодування їх зносу. Склалася парадоксальна ситуація, коли частина амортизаційних відрахувань в обліку і звітності підприємств відбивалася в складі прибутку і обкладалася податком. Можливості самофінансування підприємств різко знизилися. Для більшості з них проблемою стала навіть підтримка існуючого парку устаткування в дієздатному стані. Найбільше від цього постраждали підприємства фондомістких галузей промисловості.

В роботах вітчизняних і зарубіжних вчених: Д.С. Львова, Д.А. Баранова, Д.М. Палтеровича, В.Ю. Будаєва, Р.М. Колегаєва, В.П. Бабича, С.Г. Галузи, Т.С. Хачатурова, В.В. Новожилова, А.І. Яковлева, Ю.І. Любимцева, Я. Хонко, П. Масі, І. Ансоффа, Твісса та інших – висвітлено багато аспектів стимулювання інвестиційної діяльності. Проте деякі питання вимагають подальшої розробки. Так, не досліджено вплив інфляції на розмір недовідрахувань в амортизаційні фонди підприємств, а також вплив системи амортизації на інвестиційну діяльність і самофінансування підприємств, відсутня методика розрахунку економічного ефекту застосування прискореної амортизації, а також відсутні обґрунтовані рекомендації щодо матеріального стимулювання робітників підприємств за розробку інновацій. Це і зумовило вибір теми дисертації, формулювання її цілей і задач.

2. Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в розробці системи стимулювання інноваційної діяльності підприємств, а також рекомендацій щодо раціонального застосування прискореної амортизації, індексації вартості основних фондів.

Відповідно до поставленої мети в дисертації вирішені такі задачі:

уточнено поняття "інвестиції";

досліджено взаємозв'язок інвестицій з конкурентоспроможністю підприємств;

встановлено вплив системи амортизації на самофінансування підприємств;

проаналізовано досвід прискореної амортизації в Україні та за кордоном;

встановлено вплив темпів інфляції на величину недовідрахувань в амортизаційні фонди підприємств;

розроблена методика оцінки економічної ефективності прискореної амортизації для підприємств;

проведено аналіз системи амортизації, впровадженої в Україні з 01.07.1997 р.

запропонована система стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві;

внесені пропозиції до стимулювання модернізації устаткування.

3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є проблеми активізації інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Об'єкт дослідження – підприємства металургійної та машинобудівної галузей України.

4. Загальна методика дослідження. Проведені в дисертації дослідження базуються на наукових розробках провідних вітчизняних і зарубіжних вчених в області активізації інвестиційної діяльності, оцінки ефективності інвестицій, економічних проблем науково-технічного прогресу, обґрунтування амортизаційної політики, самофінансування підприємств.

Використані також закони та нормативні акти України, що регламентують інвестиційну діяльність, порядок та норми амортизації, індексацію основних фондів, а також офіційні статистичні матеріали.

Для вирішення поставлених задач в процесі дослідження автором застосовувались: ситуаційний і системний підходи, методи логічного узагальнення, економіко-математичні методи.

5. Наукова новизна результатів, отриманих особисто автором:

уточнено поняття "інвестиції" та метод розрахунку чистих інвестицій;

встановлена залежність між темпами інфляції і недовідрахуваннями в амортизаційні фонди підприємств;

обгрунтовано необхідність стимулювання інвестиційної діяльності підприємств в умовах високих темпів інфляції за рахунок комплексного використання прискореної амортизації та індексації вартості основних фондів в умовах високих темпів інфляції;

запропоновано метод оцінки економічного ефекту прискореної амортизації для підприємств;

теоретично обгрунтовано рекомендації щодо удосконалення системи амортизації, впроваджені в Україні з 01.07.1997 р.;

обгрунтовано метод нарахування амортизації для модернізованих засобів праці;

теоретично обгрунтовано систему стимулювання робітників підприємства за інноваційні розробки.

6. Практичне значення одержаних результатів. Розроблені методичні підходи, що спрямовані на активізацію інвестиційної діяльності підприємств, оцінку економічної ефективності використання прискореної амортизації для підприємства, стимулювання участі робітників підприємств в інноваційній діяльності, посилення державної підтримки виробничих підприємств, удосконалення системи амортизації та індексації основних фондів, можуть бути використані на промислових підприємствах України і при підготовці нормативних актів, які стосуються амортизаційної і податкової політики. Використання результатів дослідження дозволить збільшити обсяг інвестицій, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних виробничих підприємств, прискорити вирішення соціальних проблем.

7. Апробація роботи. Основні висновки і положення дисертації доповідалися та були схвалені на Українській науково-практичній конференції "Економіка і кадри України" /Харків, 1994 р./, Першій Міжнародній науково-практичній конференції молодих економістів "Сучасні проблеми розвитку виробництва" /Харків, 1996 р./ та Другій Міжнародній науково-практичній конференції молодих економістів "Сучасні проблеми розвитку виробництва" /Харків, 1997 р./.

8. Публікації. За темою дисертації опубліковано 12 статей загальним обсягом 2,8 ум.-друк. арк.

9. Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури з 120 найменувань. Робота викладена на 135 сторінках машинописного тексту, містить 19 таблиць і 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету і задачі дослідження, його предмет, об'єкт та загальну методику, практичне значення й наукову новизну результатів та рекомендацій.

В першому розділі – "Інвестиційна діяльність підприємств та ефективність виробництва" – досліджено взаємозв'язок інвестиційної діяльності підприємств з їх конкурентоспроможністю, уточнено поняття "інвестиції", проаналізовано методи стимулювання інвестицій, а також стан інвестиційної діяльності в Україні.

В другому розділі – "Вплив системи амортизації на інвестиційну діяльність" – досліджено взаємозв'язок величини амортизаційних відрахувань з самофінансуванням підприємств, розроблено метод оцінки економічного ефекту від застосування прискореної амортизації для підприємств, а також критично проаналізовано досвід прискореної амортизації в Україні, включаючи нову систему амортизації, впроваджену з 01.07.1997 р.

В третьому розділі – "Удосконалення стимулювання інвестиційної діяльності підприємств" – досліджено вплив темпів інфляції на величину недовідрахувань в амортизаційні фонди підприємств при системі індексації вартості основних фондів, що існувала, розроблено рекомендації з удосконалення системи амортизації в сучасних умовах, запропоновано метод стимулювання модернізації устаткування та теоретично обгрунтовано систему стимулювання робітників підприємства за інноваційну діяльність.

У висновках викладені основні теоретичні положення, узагальнено практичні результати проведених досліджень.

ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Уточнено поняття "інвестиції" та метод розрахунку чистих інвестицій. Аналіз показав, що в літературі відсутнє єдине тлумачення терміна "інвестиції". Часто цей термін використовується як синонім терміна "капітальні вкладення". Насправді термін "інвестиції" є більш широким поняттям. Терміну "капітальні вкладення" відповідає термін "капітальні інвестиції", а терміну "інвестиції" відповідає сума капітальних та фінансових інвестицій. Дану обставину враховано в Законі України "Про внесення змін в Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.1997 р., проте в складі капітальних інвестицій упущені такі важливі елементи, як витрати на підготовку кадрів, дослідження та розробки, проведення маркетингових досліджень. Це є явним упущення, бо дані вкладення коштів сприяють зростанню потенціалу підприємства. Крім того, в один ряд з капітальною та

фінансовою інвестицією поставлена реінвестиція, незважаючи на те, що цей елемент в тлумаченні авторів Закону характеризує не напрям, а джерело фінансування інвестицій.

Слід погодитись з тими економістами, які рекомендують різноманітне тлумачення терміна "інвестиції" на макро- та мікрорівнях. Так, придбання підприємством засобів праці, що були у використанні, у іншого вітчизняного підприємства не є інвестицією з позиції народного господарства, бо вартість основних фондів на макрорівні від цього не збільшується. У той же час з позиції підприємства, що придбаває засіб праці, який був у використанні, такі витрати є інвестицією, бо збільшують вартість його основних фондів та виробничий потенціал. З позиції підприємства інвестицією можна вважати вкладання коштів, що забезпечують одержання прибутку протягом довготривалого періоду.

При аналізі стану інвестиційної діяльності розрізняють валові (загальні) (I_v) та чисті (I_c) інвестиції:

$$I_c = I_v - A, \quad (1)$$

де A – амортизаційні відрахування на реновацію основних фондів за даний період часу.

Проте в літературі немає рекомендацій щодо розрахунку чистих інвестицій в умовах високих темпів інфляції, що вимагає приведення елементів формули (1) до порівнюваної грошової одиниці та урахування розміру недовідрахувань амортизації внаслідок несистематичної індексації вартості основних фондів. В протилежному разі можливе сильне викривлення результату. З урахуванням даної обставини формула буде мати вид :

$$I_c = \sum_{n=1}^{12} (I_n - A_n - A'_n) \cdot i_n, \quad (2)$$

де I_n, A_n – відповідно суми валових інвестицій та амортизаційних відрахувань за n -ий місяць;

A'_n – величина недонарахування амортизації в n -му місяці внаслідок несистематичної індексації вартості основних фондів;

i_n – коефіцієнт, що відповідає індексу інфляції за n -ий місяць.

Частіше всього показник чистих інвестицій використовують на макрорівні і практично не застосовують на рівні підприємств, з чим не можна погодитись.

2. Встановлена залежність між темпами інфляції та недовідрахуванням амортизації на підприємствах. В дисертації доведено, що в умовах високих темпів інфляції навіть найточніша індексація вартості основних фондів, що проводиться з періодичністю один рік, не забезпечує

відрахування необхідних сум амортизації. Розрив між фактично нарахованою величиною амортизації та необхідною для простого відтворення основних фондів тим більше, чим вище темпи інфляції. Річний розмір цих недовідрахувань (ΔA) можна визначити за формулою:

$$\Delta A = A_T \cdot \left[\frac{K_H - 1}{12 \cdot (1 - 1/e^{1/12 \cdot \ln K_H})} - 1 \right], \quad (3)$$

де A_T – річна сума амортизаційних відрахувань підприємства за умови проведення 1 січня поточного року індексації вартості його основних фондів, грн;

K_H – коефіцієнт, що відповідає річному індексу інфляції;

e – основа натуральних логарифмів.

Недовідрахування амортизації призводять до штучного завищення на цю величину прибутку (доходу) підприємства та відповідної переплати податку на прибуток (доход). В табл. 1 наведено дані про недовідрахування амортизації та переплату податку на прибуток (доход) АТ "Електроважмаш" за 1991-1996 рр., розраховані за умови регулярного проведення щорічної обгрунтованої індексації вартості основних фондів.

Таблиця 1

Суми недовідрахувань амортизації та переплати податку на прибуток (доход)
АТ "Електроважмаш" за умов проведення щорічної індексації вартості
основних фондів

Показник	Роки					
	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Річний темп інфляції, %	390	2100	10256	501	182	39,7
Сума амортизаційних відрахувань, тис. грн.	0,081	0,539	7	26	523	1 375
Процент недовідрахувань в амортизаційний фонд	162	671	2565	201	83	20
Сума недовідрахувань в амортизаційний фонд, тис. грн.	0,132	3,6	179,6	52,2	435,36	280,54
Ставка податку на прибуток (доход), %	35	35	22	18	30	30
Переплачено податку на прибуток (доход), тис. грн.	0,046	1,27	39,5	9,4	130,6	84,1

Внаслідок відсутності даних про індекси інфляції для засобів праці в розрахунку використані індекси інфляції для споживчих товарів.

Оскільки протягом 1991-1996 рр. індексація вартості основних фондів проходила менше одного разу на рік при використанні істотно занижених індексів, то фактичні розміри недовідрахувань амортизації значно перевищують розраховані за формулою (3). Крім того, після проведення індексацій 1995 та 1996 років використовувались нічим не обгрунтовані понижуючі коефіцієнти на амортизаційні відрахування, розмір яких коливався від 0,25 до 1. В зв'язку з цим в цей період інвестиційні можливості підприємства були ще більше занижені. Більш за все від цього постраждали виробничі підприємства фондомістких галузей промисловості.

Оскільки розміри недовідрахувань амортизації коливались у великих розмірах (20-2565%), то можна зробити висновок, що при темпах інфляції, які перевищують 10% на рік, необхідно, щоб періодичність індексації вартості основних фондів співпадала з періодичністю нарахування амортизації.

Проте в новій системі амортизації, впровадженій з 01.07.1997 р., не тільки не передбачена можливість більш часті ніж один раз на рік індексації вартості основних фондів, але і допускається щорічне знецінення балансової вартості основних фондів підприємства в розмірі 10%. Це навіть в умовах темпів інфляції нижче 10% на рік призведе до чималих недовідрахувань амортизації підприємствами.

3. Обгрунтовано необхідність стимулювання інвестиційної діяльності підприємств за рахунок комплексного використання прискореної амортизації та індексації вартості основних фондів в умовах високих темпів інфляції. Застосування тільки прискореної амортизації в умовах високих темпів інфляції не може компенсувати недовідрахування амортизації на підприємствах. Тільки комплексне застосування прискореної амортизації в поєднанні зі своєчасною і обгрунтованою індексацією вартості основних фондів може забезпечити збіг нарахованих сум амортизації з сумами, що необхідні для простого відтворення основних фондів, навіть з деяким перевищенням останніх з метою стимулювання інвестиційної діяльності підприємств.

На жаль, остання обставина не врахована в нових правилах амортизації основних фондів, впроваджених з 01.07.1997 р. Згідно з ними у випадку застосування прискореної амортизації не дозволяється індексувати вартість основних фондів.

4. Запропоновано метод оцінки економічної ефективності прискореної амортизації для підприємств. В літературі відсутня методика розрахунку економічного ефекту підприємства від застосування прискореної амортизації. Більше того, заперечується його існування. В цьому відношенні показова аргументація А.Г.Александрова. Він дійшов висновку, що збільшення сум

амортизації в перші роки в зв'язку з використанням методів прискореної амортизації обов'язково має своїм наслідком зростання собівартості, а отже, і зниження прибутку. В зв'язку з цим немає і не може бути ніякого додаткового ефекту від обігу великих амортизаційних сум. В цьому випадку ефект від обігу додаткових сум амортизації буде "з'їдатися" втратами від виключення із обігу частини прибутку.

Недолік такого підходу полягає в тому, що при визначенні ефекту не враховується величина податку на прибуток (доход) підприємства, а штучне завищення собівартості змішується з її зростанням. Економічний ефект прискореної амортизації виражається додатковими коштами, що залишаться в розпорядженні підприємства.

Величина госпрозрахункового економічного ефекту від прискореної амортизації одиниці устаткування (\mathcal{E}_T) може бути визначена за формулою:

$$\mathcal{E}_T = \sum_{t=1}^T \frac{H_t \cdot (A_{py} - A_t)}{100} \cdot (1 + E_{nn})^{t_p - t}, \quad (4)$$

де H_t – діюча в році t ставка податку на прибуток (доход), %;

A_{py}, A_t – сума нарахованої по одиниці устаткування амортизації в році t при використанні відповідно прискореного та рівномірного методу, грн.;

E_{nn} – норма дисконтування;

T – максимальна тривалість амортизаційного періоду за методами, що порівнюються, рік;

t_p – рік, до якого приводиться ефект;

t – рік, для якого розраховується ефект.

За наведеною вище формулою був розрахований економічний ефект від прискореної амортизації різноманітними методами верстата з ЧПУ 16K20ФЗС32. Результати розрахунку наведені на рис. 1.

Економічний ефект від прискореної амортизації для парку устаткування складається з суми річних ефектів від прискореної амортизації окремих його одиниць, для яких застосовується або планується застосовувати нарахування амортизації прискореними методами. Формула для розрахунку економічного ефекту для парку устаткування ($\mathcal{E}_{T\Sigma}$) має вигляд:

$$\mathcal{E}_{T\Sigma} = \sum_{t=1}^T \sum_{i=1}^n \frac{H_t \cdot (A_{pyi} - A_{ti})}{100} \cdot (1 + E_{nn})^{t_p - t}, \quad (5)$$

де A_{pyi}, A_{ti} – сума нарахованої амортизації в році t по i -й одиниці устаткування відповідно при використанні прискореного та звичайного рівномірного методу амортизації, грн.;

n – кількість одиниць устаткування, для яких застосовується прискорена амортизація, шт.;

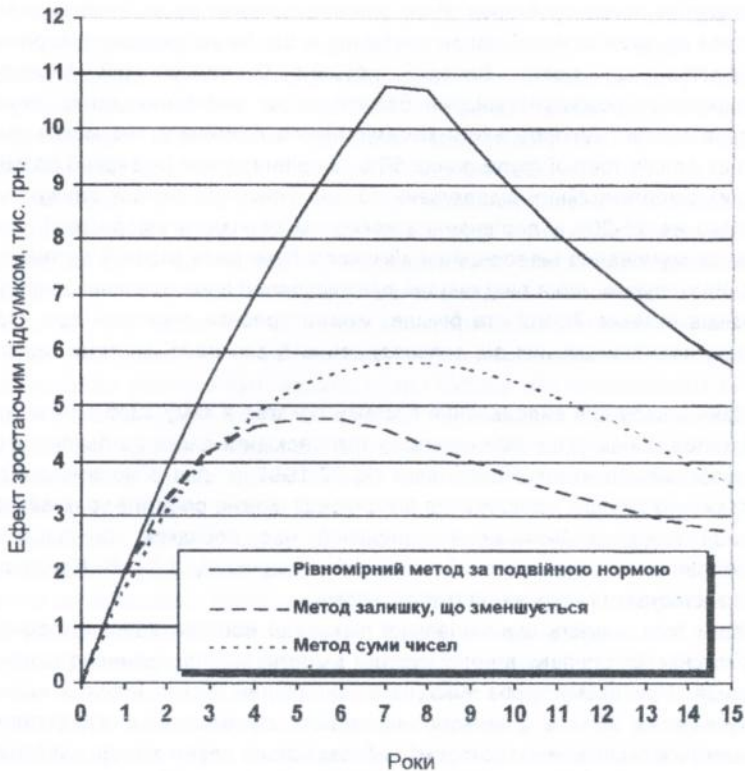

Рис. 1. Інтегральний економічний ефект від прискореної амортизації верстата з ЧПУ 16К20ФЗС32 (з виділенням проміжних результатів розрахунку)

T – тривалість періоду, за який розраховується ефект, рік.

На підставі поданої формули в роботі приведено приклад розрахунку.

5. Теоретично обгрунтовано рекомендації щодо удосконалення системи амортизації, впроваджені в Україні з 01.07.1997 р. Аналіз впроваджені з 01.07.1997 р. системи амортизації дозволив виявити її істотні недоліки.

Оскільки річні норми амортизації збільшені, а відрахування робляться від залишкової вартості, то можна зробити висновок, що для основних фондів всіх трьох груп встановлено прискорений метод залишку, що зменшується, хоч в документі ця обставина не підкреслена. При цьому не враховано, що

стимулююча роль цього методу в повній мірі проявляється тільки для знову впроваджених основних фондів. Його розповсюдження як на знов впроваджені, так і на діючі основні фонди поставить в ще більш складне становище підприємства, що мають високий процент їх зносу. Цей висновок підтверджується розрахунками, які базуються на фактичних даних заводу "Електроважмаш", Дніпровського металургійного комбінату, що мають знос основних фондів третьої групи понад 50%. За рівних умов індексації розміри щорічних амортизаційних відрахувань по цих основних фондах знижуються відповідно на 15-20% у порівнянні з колишнім порядком амортизації. Тому замість стимулювання інвестиційної діяльності буде мати місце її дестимулювання. Враховуючи, що в ряді галузей промисловості знос основних виробничих фондів складає 70-80% та більше, можна зробити висновок про надто негативні наслідки для них від запровадження в дію нової системи амортизації.

Один з варіантів виправлення системи полягає в тому, щоб рекомендований метод залишку, що зменшується, розповсюдити тільки на основні фонди, впроваджені в експлуатацію після 01.07.1997 р. Для основних фондів, впроваджених раніше, нарахування амортизації можна робити з урахуванням індексації згідно з діючими в теперішній час порядком та нормами, скоректованими на підвищуючий коефіцієнт, наприклад, 1,2-1,5. При цьому можна застосувати і усереднені групові норми.

Крім того, замість щоквартальної індексації вартості основних фондів, що припускалася спершу, в новій системі амортизації передбачена щорічна індексація. При цьому треба врахувати, що річний індекс інфляції штучно занижується на 10%, а додатково нараховані амортизаційні відрахування оголошуються "капітальним доходом" і обкладаються податком, що ще більше посилює ситуацію. Таке рішення не має аналогів в світовій практиці і суперечить економічній теорії. В США, наприклад, практикується щорічна індексація основного капіталу згідно з індексами інфляції за минулий рік, хоч розміри останніх зараз не перевищують 5%.

Не можна погодитися з тим, що у випадку використання методу прискореної амортизації для основних фондів третьої групи індексація вартості основних фондів не робиться. Це призведе до того, що навіть в разі щорічних темпів інфляції 20-30% при такому підході реально не буде забезпечуватися не тільки прискорена, але і звичайна амортизація основних фондів.

Прискорена амортизація впроваджується на підприємствах всіх галузей народного господарства, хоч зараз її доцільно було використати тільки на підприємствах промисловості, транспорту, сільського господарства, будівництва, що опинилися в найбільш несприятливому становищі і більш за все постраждали від відсутності обґрунтованої амортизаційної політики в

1991-1996 рр. Тим більше немає ніяких підстав уводити прискорену амортизацію основних фондів бюджетних організацій та закладів для визначення їх зносу. Це може створити тільки підставу для зловживань, бо завжди легше і з більшою користю "приватизується" майно, що має занижену оцінку за даними бухгалтерського обліку. Знос же основних фондів краще відбивав раніше діючий порядок нарахування звичайної амортизації, хоч точно його не відбиває ані та, що діяла, ані нова системи амортизації.

Враховуючи високу питому вагу збиткових підприємств (в Харківській області їх понад 35%), не треба нав'язувати всім тільки прискорену амортизацію, як це має місце в новій системі амортизації. Збиткові підприємства не одержать ніяких економічних переваг від прискореної амортизації, а стануться тільки штучне завищення їх збитків. Прискорена амортизація стає вигідною для таких підприємств починаючи з моменту їх перетворення в рентабельні. Підприємствам повинно бути надане право вибору між прискореним та звичайним рівномірним методом амортизації. Це означає, що з запровадженням нової системи не повинні скасовуватися діючі в цей час норми амортизації. Зрозуміло, в них можна внести корективи з урахуванням змін, що відбулися у відтворенні засобів праці.

Як відомо, метод залишку, що зменшується, не забезпечує повне перенесення вартості основних фондів на витрати виробництва протягом їх економічно раціонального терміну служби. Тому при досягненні залишкової вартості певної величини, як правило, 5-20% по відношенню до первісної (відновної), її списують рівномірним методом протягом 1-2 років. Проте дана обставина враховано тільки для основних фондів 1 групи, а основні фонди 2 і 3 груп згідно з новою системою повинні амортизуватися "до досягнення балансовою вартістю групи нульового значення". Це означає, що тривалість амортизаційного періоду збільшується до нескінченності. Крім того, для основних фондів 1 групи вважається невдалим зв'язувати момент одноразового списання залишкової вартості зі 100 неоподатковуваними мінімумами доходів громадян замість певного процента від первісної (відновної) вартості. Наслідком такого підходу буде різна тривалість періоду амортизації для однорідних засобів праці різної вартості.

В ситуації, що склалася, прискорену амортизацію доцільно розповсюдити тільки на виробничі підприємства, що опинилися в найбільш несприятливих умовах внаслідок неефективної політики амортизації, що проводилася протягом 1991-1996 років. Уведення рівних умов амортизації основних фондів для всіх сфер народного господарства не забезпечить додаткових привілеїв виробникам продукції.

6. Обґрунтовано метод нарахування амортизації для модернізованих засобів праці. Згідно з Законом України "Про внесення змін в Закон України

“Про оподаткування прибутку підприємств” витрати на модернізацію устаткування, як і витрати на його ремонт, в межах 5% балансової вартості об'єкта чи групи відносяться на витрати виробництва. Це не має теоретичного обґрунтування, бо модернізація є елементом не простого, а поширеного відтворення основних фондів і тому повинна фінансуватися за рахунок прибутку, як це і було раніше.

Згідно з раніше діючим Законом “Про оподаткування прибутку підприємств” витрати на модернізацію основних фондів в момент їх здійснення збільшували балансову вартість відповідного об'єкта і підлягали амортизації в її складі за нормою, встановленою для даного об'єкта. Проте перелічені поліпшення, тягнучи за собою збільшення балансової вартості, звичайно виробляються не на початку нормативного терміну служби устаткування, внаслідок чого період амортизації такого об'єкта збільшується у порівнянні з нормативним. Крім того, модернізація устаткування може потягнути за собою і зміну його терміну служби як в більшу, так і меншу сторону (при інтенсифікації використання устаткування в результаті його модернізації).

Щоб витрати на реконструкцію, модернізацію і капітальний ремонт повністю і вчасно відбивалися в собівартості продукції необхідно не тільки на їх величину збільшувати балансову вартість засобів праці, але і коригувати вбік збільшення діючу річну норму амортизації за формулою:

$$H_M = \frac{S_o + M}{S_b \cdot T_o \cdot K_c} \cdot 100, \quad (6)$$

де H_M – річна норма амортизації на реновацію модернізованого засобу праці, %;

S_o – недоамортизована вартість засобу праці на час його модернізації, грн.;

M – вартість модернізації засобу праці, грн;

S_b – балансова вартість засобів праці після модернізації, грн;

T_o – остаточний термін служби модернізованого засобу праці, роки;

K_c – коефіцієнт зміни терміну служби модернізованого засобу праці.

У випадку застосування прискореної амортизації методом залишку, що зменшується, одержане таким чином значення річної норми амортизації треба помножити на відповідний підвищуючий коефіцієнт (1,5; 2,0; 3,0 і т.д.). Причому, якщо модернізацію засобу праці здійснено власними силами підприємства, то її вартість повинна визначатися як сума повної собівартості та прибутку, розрахованої відповідно до фактичної рентабельності продукції даного підприємства, що склалася. Такий підхід забезпечує повне перенесення вартості модернізації на продукцію, що виробляється, до закінчення терміну служби (періоду амортизації) засобу праці. Коефіцієнт зміни терміну

служби модернізованого засобу праці буде мати значення більше одиниці в тих випадках, коли в процесі модернізації підвищена його довговічність. Величина цього коефіцієнта буде менше одиниці в тих випадках, коли модернізація направлена на інтенсифікацію використання засобу праці без одночасного підвищення довговічності його вузлів та деталей (наприклад, збільшено число оборотів шпинделя в хвилину та подача металорізального верстата).

7. Теоретично обгрунтовано систему стимулювання робітників підприємства за інноваційні розробки. Особливість системи полягає в тому, що розмір заохочення учасників інноваційного процесу встановлений залежно від його ефективності, що вимірюється строком окупності капітальних вкладень та забезпеченого економічного ефекту, який виражається розповсюдженням в промислово розвинених країнах показником чистої поточної вартості проекту.

В табл. 2 наведений один з варіантів шкали стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві.

Таблиця 2

Пропонуєма шкала стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві

Строк окупності капітальних вкладень, роки	Розмір премії, відсоток від величини економічного ефекту
15	0,25
14	0,50
13	0,75
12	1,00
11	1,25
10	1,50
9	1,75
8	2,00
7	2,25
6	2,50
5	2,75
4	3,00
3	3,25
2	3,50
1	3,75

Пропонуєма система стимулювання забезпечує зацікавленість як автора інноваційного проекту, так і підприємство в створенні та впровадженні найбільш ефективних з економічної точки зору проектів. Величина премії залежить не тільки від величини економічного ефекту, що забезпечується

внаслідок реалізації проекту, але і від строку окупності інвестицій. Залежно від зацікавленості підприємства в опрацюванні інноваційних проектів шкала преміювання може бути різноманітною.

Відмінності можуть полягати як в зміні початкової ставки, так і в зміні величини кроку ставки премії при зміні строку окупності.

8. Висновки дослідження. Дослідженнями встановлено, що в Україні система стимулювання інвестицій знаходиться в стані затягнутого становлення як на рівні підприємств, так і на макrorівні. На більшості підприємств м.Харкова, що були досліджені, відсутні системи матеріального стимулювання робітників за результати інноваційної діяльності. Крім того, багато керівників підприємств не розуміють стимулюючий механізм прискореної амортизації, помилково вважаючи, що вона призводить до зростання собівартості продукції (робіт, послуг) і зниження прибутку. В роботі запропоновано метод оцінки економічного ефекту від використання прискореної амортизації підприємством.

Запропонована також система стимулювання робітників підприємств за участь в інноваційній діяльності. Основною перевагою цієї системи є те, що величина заохочення залежить не тільки від розміру економічного ефекту, але і від терміну окупності капіталовкладень.

Обгрунтовано висновок про те, що для забезпечення необхідних амортизаційних відрахувань підприємствами необхідне комплексне використання обгрунтованої індексації вартості основних фондів і прискореної амортизації. На жаль, ця обставина ігнорується в системі амортизації, що впроваджена з 01.07.1997 р. В дисертації виявлено основні її недоліки і розроблено рекомендації щодо їх усунення. Примусове розповсюдження прискореної амортизації відповідно до цієї системи ще більше ускладнить становище збиткових підприємств, а також підприємств з високим відсотком зносу основних фондів. Замість стимулювання інвестиційної діяльності на таких підприємствах має місце її дестимулювання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Орлов П.А., Орлов С.П. Пути активизации инвестиционной деятельности предприятий//Вісник. – 1997. – №2. – С. 10-15.

Особистий внесок автора: доведено неспроможність спроб зменшити темпи інфляції за рахунок заниження амортизаційних відрахувань і обгрунтовані такі напрямки активізації інвестиційної діяльності підприємств, як своєчасна індексація вартості основних фондів та раціональне використання прискореної амортизації.

2. Орлов С.П. Система амортизации и инвестиционные возможности предприятий//Вісник. – 1997. – №2 . – С. 38-40.

3. Орлов П., Орлов С. Проект новой системы амортизации. // Бизнес Информ. – 1997. – №4 (200). – С.35-39.

Особистий внесок автора: виявлено основні недоліки проекту нової системи амортизації і внесені пропозиції щодо її удосконалення.

4. Орлов С.П. Некоторые аспекты инвестиционного кризиса в Украине. –Вестник ХГПУ. – 20'96. – «Технический прогресс и эффективность производства», вып. 17. – Харьков: ХГПУ,1996. – С.116-119.

5. Орлов С.П. Стимулирующее влияние новой системы амортизации в Украине. – Вестник ХГПУ. – 22'97. – «Технический прогресс и эффективность производства», вып. 18. – Харьков: ХГПУ,1997. – С.77-79.

6. Орлов С.П. Проблемы амортизационной политики в Украине//Эффективный менеджмент. – Харьков: АО «Бизнес Информ», 1996. – С.113-115.

7. Орлов С.П. Инвестиционная деятельность и проблемы оценки стоимости основных средств объектов приватизации//Сб. докл. Первой Междунар. науч.-практич. конф. молодых экономистов «Современные проблемы развития производства», 27-29 мая 1996 г. – Харьков: Форт ЛТД, 1996. – С. 116-117.

8. Орлов С.П. Обоснование размеров амортизационных отчислений в условиях инфляции// Сб. докл. Второй Междунар. науч.-практ. конф. молодых экономистов «Современные проблемы развития производства», 27-28 мая 1997 г. – Харьков: АО «Бизнес Информ», 1997. – С. 152-153.

9. Орлов С.П. Стимулирование инвестиций в модернизацию оборудования//Тез. докл. Укр. науч.-практ. конф. "Экономика и кадры Украины", 27-28 сент., ч.1. – Харьков: Б.и., 1994. – С.30.

10. Орлов С.П. Методы оценки конкурентоспособности технической продукции//Тез. докл. Укр. науч.-практ. конф. «Маркетинг и управление инновациями», 28-29 сент., ч.1. – Харьков: Б.и., 1993. – С.47.

11. Орлов С.П. Система амортизации и инвестиционные возможности предприятия//Тез. докл. Укр. науч.-практ. конф. "Экономика и кадры Украины", 27–28 сент. 1994 г., ч.2 – Харьков: Б.и., 1994. – С.67.

12. Орлов П.А., Орлов С.П. Управление инвестиционной деятельностью предприятий в Украине //Проблемы менеджмента: Сб. трудов. – Харьков: РИО ХГЭУ, 1996 – с.52-61.

Особистий внесок автора: обґрунтовано основні напрямки активізації інвестиційної діяльності підприємств та необхідність комплексного використання індексації вартості основних фондів і прискореної амортизації.

Орлов С. П. Стимулювання інвестиційної діяльності підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.01 – економіка підприємства і організація виробництва. – Харківський державний економічний університет, Харків, 1997.

В дисертації надані рекомендації щодо комплексного використання обґрунтованої індексації вартості основних фондів в умовах високих темпів інфляції і прискореної амортизації з метою поширення інвестиційних можливостей підприємств. Розроблена методика оцінки економічного ефекту для підприємства від прискореної амортизації, а також система матеріального стимулювання робітників підприємства за участь в інноваційній діяльності. Обґрунтовано рекомендації по удосконаленню системи амортизації, впровадженій в Україні з 01.07.1997 р.

Ключові слова: інвестиції, стимулювання, економічний ефект, система амортизації, прискорена амортизація.

Орлов С.П. Стимулирование инвестиционной деятельности предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.06.01 – экономика предприятия и организация производства. – Харьковский государственный экономический университет, Харьков, 1997.

В диссертации даны рекомендации по комплексному использованию обоснованной индексации стоимости основных фондов в условиях высоких темпов инфляции и ускоренной амортизации с целью расширения инвестиционных возможностей предприятий. Разработана методика оценки экономического эффекта для предприятия от ускоренной амортизации, а также система материального стимулирования работников предприятия за участие в инновационной деятельности. Обоснованы рекомендации по совершенствованию системы амортизации, введенной в Украине с 01.07.1997 г.

Ключевые слова: инвестиции, стимулирование, экономический эффект, система амортизации, ускоренная амортизация.

Orlov S.P. Stimulation of investment activity of the enterprises. – Manuscript.

The dissertation is to obtain a science degree of the candidate of economic sciences. The specialty 08.06.01 – economy of enterprise undertaking and organization of manufacture. – Kharkov State Economic University, Kharkov, 1997.

The recommendations for complex using reasonable indexation of cost's fixed capital for high rates of inflation and accelerated depreciation with the purpose of expansion of investment opportunities of the enterprises are given in the dissertation. The method of an estimation of economic benefit for the enterprise from the accelerated depreciation, and the system of the material stimulation of the workers of the enterprise for participation in innovation of activity are developed. The recommendations for perfection the system of depreciation entered in Ukraine since 01.07.1997 are reasonable.

Key words: investments, stimulation, economic benefit, system of amortization, accelerated amortization.

Орлов Сергій Петрович

**СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.06.01 – “Економіка підприємства і
організація виробництва”

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск Григоренко А.М.

Підписано до друку 2.10.97

Формат 60x84 1/16.

Папір друкарський №1. Друк офсетний.

Обсяг 1,0 ум.-друк. арк.

Тираж 100 прим. Зам.№ 505

Безкоштовно

AB 38.649

AB 38.649